

»Dežmanova« komisija:

Vladna komisija za prikrita grobišča Poročilo 3: Resnica in sočutje –

LJUBLJANA – Temeljna razlika med demokracijo in titoizmom je v zanikanju civilizacijskih postulatov zmagovite evropske civilizacije. Dojemanje te razlike je pogoj za ustvarjanje konsenza za strpno in sočutno prihodnost, pravi Jože Dežman ob izidu tretjega poročila komisije.

MATJAŽ ALBREHT

Komisija vlade za reševanje prikritih grobišč v tretjem poročilu zajema obdobje od leta 2009 do 2011, od odkritja Hude Jame pa do odločitve ustavnega sodišča o neustavnem poimenovanju ceste v Ljubljani po Josipu Brozu Titu. V njem je na 576 straneh velikega formata objavljenih več kot dvajset besedil vodilnih strokovnjakov z različnih področij, ki odkrivajo številne novosti in poročajo o najnovejših strokovnih odkritjih. V knjigi je poleg tega 832 umetniških in dokumentarnih fotografij, dokumentarnih prilog in reprodukcij metniških del.

»Temeljno sporočilo novega poročila komisije so civilizacijski temelji, ki jih ideološke manipulacije ne smejo in ne zmorejo zatajiti ali razgraditi. To je upor proti ideološkim zlorabam preteklosti s tabuji, diskriminacijo, zagovarjanjem zločinov in varovanjem zločincev, recept za zdravljenje od okužbe s totalitarnim ideologiziranjem, ki je teptalo vest, sočutje, resnico, pravo, človekove pravice in dostojanstvo. Poročilo povezuje strokovne odgovornosti za odkrivanje resnice in profesionalno odgovorno ravnanje pri raziskovanju in urejanju vprašanj, povezanih z zunajsodnimi poboji ter prikritimi grobišči. Predvsem pa temelji na prepričanju o potrebi po zdravljenem delovanju resnice in sočutja pri preseganju travmatskih bremen zgodovine,« poudarja **Jože Dežman**.

Titova osebna odgovornost

Eno stalnih vprašanj, ki so si jih raziskovalci povojnih zunajsodnih pobojev postavljali vsa ta leta, je bilo, ali bodo kdaj odkrili, kdo je izdajal ukaze in kdo jih je izvrševal.

Pred leti, ko je bil najden Register pripornikov OZNE št. 7 in nato podana prva kazenska ovadba proti znanemu osumljencu storitve nezastarljivega kaznivega dejanja (»glasom mape tov. majorja Mitje«), je bilo rečeno, da je več dokumentov shranjenih v vojaških arhivih v Beogradu.

V začetku prejšnjega leta so tako našli nove dokumente, na podlagi katerih kriminalist **Pavel Jamnik** ugotavlja, da »ne more biti več niti najmanjšega dvoma o tem, da je »organiziranega fizičnega uničenja vojaških in pozneje političnih nasprotnikov, torej o tako imenovani industrializaciji ubijanja« krivo vodstvo komunistične partije. Dokumenti, ki so prvič predstavljeni javnosti v poročilu komisije, dokazujejo osebno odgovornost Josipa Broza Tita za izvedbo največjega pomora neoboroženih ljudi po drugi svetovni vojni v Evropi.

Poročilo zajema še mnenja, da se Slovenija ne more izogniti mednarodnopravni odgovornosti do več sto neraziskanih in neurejenih grobišč ter do več deset tisoč ne-

Povojne poboje ja ukazal Tito

– prispevki k črni knjigi titoizma

FOTO JURE ERZEN

pokopanih žrtev. Objavljeno je temeljno poročilo o raziskavi morišč in grobišč v kraških brezni, o sondiranjih leta 2010, poročila sodnih medicincev o breznu Konfin II, o žrtvah rova sv. Barbare, o identifikaciji žrtev iz brezna pri Konfinu I, o arheoloških in antropoloških raziskavah. Dodano je še poglavje,

ki »odpira filozofske, terapevtske in dialoške razprave in analizo spopada med tabuizacijo in deta- buizacijo, ki poteka v družbi«.

Priporočila novi vladi

Poročilo zajema tudi priporočila, ki jih je komisija sprejela ob koncu mandata Pahorjeve vlade. Predla-

ga, naj nova vlada vzpostavi službo za vojna grobišča kot samostojno službo in da ohrani komisijo kot organ, ki bo sodeloval s službo za grobišča pri reševanju vprašanj, povezanih s prikritimi grobišči. Med prednostne naloge pa spada internacionalizacija problema prikritih grobišč. Komisija je že večkrat predlagala, naj se grobišče v protitankovskem jarku na Tezmem uredi kot spominski park, ki naj bo kot evropska upravna iniciativa uvrščen v program Maribora kot evropske prestolnice kulture. Slovenija naj ratificira dogovor o vojnih grobiščih s Hrvaško. Družini- nam, ki želijo odkopati svoje mrtve iz manjših grobišč, naj plača prekop in identifikacijo. Nadaljuje naj topografske raziskave, sondiranje in urejanja grobišč. Prednostna nalo- ga je sondiranje rudnika Pečovnik. Nadaljujejo pa naj se tudi dela v rovu sv. Barbare v Hudi Jami, rov pa naj razglasijo za kulturni spome- nik. Čiščenje kraških jam, v katerih so posmrtni ostanki žrtev zunajsodnih pobojev, naj poteka skladno z zakonom o kulturni dediščini.

Kakšna bo usoda komisije, ki ji predseduje Jože Dežman, tudi urednik obsežnega zbornika, še ne vemo. Vemo pa, da je Pahorjeva vlada hotela komisijo kar dvakrat razrešiti. Čeprav sta bila tako pred- sednik republike kot prejšnji prem- ier uradno naklonjena urejanju prikritih grobišč, so bila v času zadnjega mandata »sistematično kr- šena vsa programska načela komi- sije in zakon o vojnih grobiščih«.

Spomnimo na predvolilne oblju- be strank, ki sodelujejo v novi vla- dni koaliciji. V SDS menijo, da je treba z ostanki žrtev ravnati pietetno, jim omogočiti dostojen grob in njihovim svojcem omogočiti žalovanje. Za ureditev grobišč se je zavzela tudi Državlanska lista. Nova Slovenija bo podprla vsa de- janja, ki bodo spodbudila in pri- spevala k narodni spravi. V SLS so trdno prepričani, da si prav vsaka žrtev zasluži pietetni pokop, zato bodo podpirali nadaljnja odkriva- nja in urejanja grobišč. Le Desus je izjavil, da to gotovo to ni pred- nostna naloga v teh gospodarsko kriznih časih.